

40 ՓՐՅ.

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

40 ՓՐՅ.

Ազգային, Քաղաքական, Բանասիրական եւ Երգիծարանական

ՏՈՐԷՆ ԿԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՐԱՐԷՃԱՆ

Հասցէ. Ղալաթիա Նորասուկեան Խան

ԺԻ. Տարի Թիւ 30

ՇԱՐԱԹ

30 Յունուար, 1899

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ. — Աւանդութիւնք վանքերու եւ եկե.

կեցեաց շուրջը:

ՆՕՊԱՊ. — ՄՏԻՐ:

ՀԱԶԱՐ. — Կեանքէս մէկ երկու տղ:

ՅՐԷՏԷՐԻՔ ՔԱՐՄՕՆ. — Պարսէզին վերջին վարդը:

Ս. ՄԵՇԱՏՈՒՐ. — Հովանոցիս պատմութիւնը:

ՏԻՇԼԷԿԵԱՆ. — Սիրք երած իշխէ մը:

Պ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. — Ընտանեկան բարեբ. — Միջնորդ

կիները:

ԴԴՈՒՄ. — Սուրէ քանսան, մէմնուն օլուսուն սէն սէ:

վարսան:

Ազգային լուրեր:

ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆՔ ՎԱՆՔԵՐՈՒ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԵԱՅ
ՇՈՒՐՋԸ

Ա.

Մեր Ազգին աւանդապահութեան փորձերն այն օրերէն կը սկսին, յորս Հայն՝ իր դիցաբանական դաւանութիւնը լքելով՝ ընդգրկեց Քրիստոնէութիւնը: Նախնեաց մեհեանները եւ բազինները՝ վանքերու եւ տաճարներու վերածուեցան. զոհերը՝ մատաղներու, եւ կուռքերը՝ Խաչ քարերու փոխարկուեցան: Ի մի բան ինչ որ դիցանուէր էին, Քրիստոսանուէր ու Աստուածանուէր եղան:

Ահա այս նուիրագործումներով, միշտ եւ հանապազ վառ մնաց Հայուն հաւատքը, եւ անվճար՝ ազգային աւանդութիւնները. որով եկեղեցական ծէսերն ու տոհմային տօները, արարողութիւններն եւ հանդէսները՝ իրենց նախնական փայլը քիչ շատ պահեցին վանքերու շուրջը ու եկեղեցիներու մէջ:

Մեզի ժամանակակից շրջանին մէջ Վանայ նահանգը զանազան վանքերուն թիւը՝ շուրջ 150 կը հաշուի:

Այդ վանքերէն ոմանք շէն են, եւ ոմանք՝ անշէն, ոմանք անապատ են, եւ ոմանք՝ ապատ:

Յիշէնք այդ վանքերէն յանուանէ աւելի մեզի ծանօթ եղածները:

Այժմամարայ կաթողիկոսանիւտ մայրավանքը, Լիւմ-Անապատը, Կոտուց-Անապատը, Առ Տէր կղզին (ուր հանգած վանք մը ունինք), որոնք կղզեակ-մեհաստաններ են:

Կարմրաւոր Ս. Աստուածածին. Արծուաբերու Ս. Աստուածածին. Ընծայից Ս. Աստուածածին. Եգեճորու Ս. Աստուածածին. Երեմերու Ս. Աստուածածին. Ալլու Ս. Աստուածածին. Շիտան Ս. Աստուածածին. Սմբատաշէն Ս. Աստուածածին. Խիզանու Ս. Աստուածածին. Կեցանի Ս. Աստուածածին. Մոկաց Ս. Աստուածածին. Շատախու Ս. Աստուածածին. Սպարկերտի Ս. Աստուածածին:

Վարազայ Ս. Նշան եւ Պատրկայ Ս. Նշան: Սքանչեւագործ Ս. Նշան եւ Սքանչեւագործ Ս. Յարութիւն:

Ապարանից Ս. Խաչ. Մամուտանու Ս. Խաչ. Տոսփայ Ս. Խաչ եւ Խիզանու Ս. Խաչ:

Սորփայ Ս. Կարապետ եւ Սպրկականից Ս. Կարապետ:

Սարի Ս. Գէորգ. Գոմոց Ս. Գէորգ. Խնձորուտ Ս. Գէորգ եւ Կարմրկայ Ս. Գէորգ:

Հուսապտուղ Ս. Սահակ եւ Երերնայ Ս. Սահակ:

Մորթայ Ս. Թովմայ Առաքեալ եւ Ս. Թովմայ ի Ռշտունիս:

Ս. Բարձրիմէոս Առաքեալ եւ Էջմիածին վանք, Նարեկայ վանք եւ Մեծփայ վանք. Կռնկու վանք եւ Շիրինից վանք:

Անգղայ վանք եւ Արշունից. Արագանց վանք եւ Ակնդաշտայ. Ամենափրկչի վանք եւ Ս. Գրիգոր. Տէր-Յուսկան որդի եւ Ս. Աբրահամ. Սպիտակ վանք եւ

Մատղայ վանք, Խլու վանք եւ Գնաքերու: Բարեձորոյ վանք եւ Գամաղիէլ: Չորոյ Ս. Ստեփաննոս եւ Ս. Յակոբ: Ս. Կիրակոս եւ Ս. Մինաս: Փռնկայ վանք, Գալէֆու վանք, Սրուխայ վանք եւ այլ կանգուն ու հանգեալ վանքեր:

Բայց այս ամենէն դուրս կայ մի վանք, որ առաքելակերտ է, եւ որ պատմութեան մէջ կարեւոր էջ գրաւած է, այն է Հոգւոց կամ Հոգեաց վանքը, որ Վանայ հարաւային արեւելեան կողմը՝ Նորտուզ գաւառին մէջ Տիգրիսի ճիւղ գետակին եզերքը շինուած է: Իսկ վանատունը մէկ ժամ հեռի, Կանկլար գիւղին մօտիկ կառուցուած: «Գալքանից-առու» կոչուած ջուրը՝ հիւսիսի կողմէն այս վանքի մօտէն անցնելով՝ կը թափի Տիգրիսի մէջ:

Սոյն նշանաւոր գետը՝ Արեւելքէն դէպ ի Արեւմուտք կը վազէ, Ոլոր-Ման գիւղին մօտէն բղխելով: Իր բնական թուփերն են՝ բլուրներ, ժայռեր եւ վիթխարի քարեր, որոնք հազիւ կրնան դիմադրել որոտասահ ընթացքին:

Սոյն հոգեբանական վայրին մէջ, ուր մարդ աւելի վախ կ'զգայ, պէտք էր կառուցուէր Հոգւոց վանքն, որ ի հնումն այնքան նշանաւոր եւ փառաւոր եղած է:

Հոգւոց վանքը կը յիշեցնէ մեր նախնի Քրիստոնէութիւնը. Առաքեալները, Աստուածամայ կենդանագիր պատկերը, տիպար հայ սարկաւազուհեաց բարեպաշտութիւնը, հրաշագործ Ս. Գեղարդը, որ վանքին զխաւոր մասունքն է, եւ զոր Առաքել-պատմագիր շեշտած է:

Ամբողջ Հէքեարի ու Վանայ նահանգին մէջ զրտնուող հայ ժողովուրդը հոգեով սրտով բեւեռուած է զոգցես Հոգւոց վանքին մէջ գտնուած Ս. Գեղարդով:

Օտարադաւան եկեղեցականներն ու միաբանութիւններն ալ միեւնոյն հաւատքը ունին ու միեւնոյն ջերմեռանդութիւնը կը տածեն, եւ համագումար են թէ՛ Ս. Գեղարդով միայն ամբողջ հայաբնակ նահանգներու ժողովուրդներ կրնան որսացուիլ:

Հոգւոց վանքի վանահայր Տ. Մատթէոս վարդեպետ՝ միշտ իր հետը կը պտըտցնէր Ս. Գեղարդը: Վերջերս կարճկան գաւառակ՝ իր ծննդավայրը գացած էր, ուր եւ վախճանեցաւ: Հին իր սնտուկին մէջէն գողցուած է Ս. Գեղարդը չենք գիտեր որո՞ւ կողմանէ, եւ ծախուած այրիացեալ Հայուհոյ մը, որ իր վզի ունեցած ոսկիներով առեւանգողէն գնած է նոյն սրբազան աւանդը:

Ի՛նչ ինչ դիւրմբունիի նկատումներով՝ հաւատորաններն Ս. Գեղարդին համար 200 ոսկի տալ խոստացած են:

Բայց Հայ կինը՝ իր հաստատ հաւատքով՝ կ'ուզէ միայն — իր ոսկիներուն փոխարէնը ստանալով — յանձնել զՍ. տեղւոյն Առաջնորդարանին:

Սակայն կը հաւատանք թէ՛ Վանայ Առաջնորդարանը՝ «Մենք տասը ոսկի չունինք» ըսելով, իր զըլխէն ճեժ կ'ընէ:

Կինը՝ յուսախաբ՝ կը դառնայ Վանայ Առաջնորդարանէն, խնդիրը կը պատմէ կարգ մը ազգայիններու, որոնք գուցէ ունին բայց կոս չունին, եւ ասոնք ալ զգածուելով՝ անմիջապէս մանրամասն նամակաւ մը կը տեղեկագրեն ի Պոլիս, յիշեալ գումարը ընդ փոթ յանձանձուելու մօտը:

Ս. Գեղարդի լուրը Պոլիս կը ժամանէ, կը հաղորդուի առ որ անկ է, բայց անկից ի վեր՝ շաբաթներ, օրեր հոլովեցան, անցան, եւ դեռ այդ փոքրաքանակ դրամը անկարելի եղած է յղել ի Վան, եւ ազատել Ս. Գեղարդը, որու հետ կապուած են ամբողջ տեղական Հայ ժողովրդեան հաւատքն ու սիրտը: Զի ուր որ է Ս. Գեղարդը, հին է նաեւ ժողովրդեան սիրտը, ժողովրդեան հոգին:

Սոյն տողերը՝ պարտ անձին կը համարինք յատկապէս ներկայացնել Ազգ. Պատրիարքարանի, որ ցարդ վերահասու լինելու էր իւրաքանչիւր գուառի աւանդական սրբութեանցը եւ ժողովրդեան նկարագրին: Բան մը որուն անգէտ մնալով դիւրութիւն ընձեռուած կ'ըլլայ՝ անուղղակի կերպով՝ օտարադաւան ոտնձգութեանց, որոնց պատճառը միայն պրամի բացակայութիւնը չէ, ինչպէս կարծած է Վանայ նորընտիր Առաջնորդական Տեղապահ Գեր. Տ. Ներսէս եպիսկոպոս Արսլանեան, այլ նաեւ Կրօնական Աւանդութիւններու ճշդիւ ոչ-պահպանումը:

Ա. Յ. ԱՅՎԱՋԵԱՆ

Մ Տ Ի Ր

Մտիւ Եջնիգարուի վարժարանը: Այս վարժարանին ընդհանուր դաստիարակը իր պաշտօնին բաւական տեղեակ ըլլալով, ընդհանուր կարգնապահութիւնը գոհացուցիչ է: Հանելուկ մըն է սակայն որ աշակերտները ուր որ են հոն կը մնան: Թաղ. Խորհուրդը Եջնիգարուի ժողովրդային պատուական քահանային յուղարկաւորութեան օրը վարժարանը բաց պահել յանձնարարեալ է, վախնալով որ ուսանողները այդ օրը կորանցնելով, այլ եւս մէկ մէկ փիւլտփայ ըլլալէ պիտի դադրին: Բայց թաղեցիները շատ դժգոհ մնացին իրենց սիրելի քահանային յիշատակին դէմ դործուած այս յարգանքի պակասութեան համար:

Մտիւ Մայր վարժարանը: Այս վարժարանը երբ փոփոխութիւններէ գլուխ վերցնէ, այն ատեն պիտի սկսի արդիւնք ցոյց տալ: Օր մը դասարանական դրութիւն կ'ըլլայ, երկրորդ օրը սրահական դրութեան կը փոխուի. հիմայ դասարանա-սրահական դրութեամբ կը քալէ: Այս

վարժարանը ժամանակ մը հինգ տնօրէն կը պահէր։ Թաղ. Խորհուրդը տեսնելով որ այս տարի հարաւային հով շատ կը փչէ, որով վարժարանը ճանկալա փիշօսի կը խաղայ, մէկ տնօրէնի մը յանձնեց գոյն, որ կը յուսացուի թէ պիտի յաջողի որոշ գրութեան մը վերածել յառաջիկային։

Մտիւր կէտիք-փաշայի վարժարանը։ Այս վարժարանը փաստաբանական յոռի շրջան մը անուոյ, որուն սեր-բիւնքին կը քաշէ տակաւին նոր Թաղ. Խորհուրդը, որ հոգեով մարմնով փարած է իր պաշտօնին անտարբերա-գրամական փոխառութիւն մը բնելով վարժարանէն։ Այս վարժարանին մէջ ալ մանկավարժական մէթո-տով... վարժապետական կոիւ մը ծաղկեցաւ Իմաստ-թակղութիւն աշակերտաց եւ անոնց հետեւը։

Մտիւր Էթ-Մէյտանիի վարժարանը։ Տարին վեց տե-ղամ կը գոցուի եւ վեց անգամ կը բացուի։ Այս վարժա-րանի օրինաւոր դաստիարակութիւնները պիտի սկսին յա-ռաջիկայ Յուլիս 15ին, եւ պիտի տեսնեն մինչեւ Օգոս-տոս 15, որ միջոցին, ըստ Կազմական Կանոնագրի, բո-լոր վարժարանները փակ են։

Մտիւր Գուսթաւի գրաք վարժարանը, ու կանգ ա՛ռ. յառաջիկայ չարաթ օր կ'այցելես այս վարժարանը, որուն մէջ շատ, խիստ շատ հետաքրքրական բաներ ունիս գի-տելիք։ Յետոյ կ'անցնիս Ոսկեղջիւրի երկու եզերքներու վարժարանները, որմէ վերջը թերեւս այցելել ուզես մաս-նաւոր վարժարանները։

ՅՕՊԱՊ

ԿԵԱՆՔԷՍ ՄԷԿ ԵՐԿՈՒ ՏՈՂ

Գ.

Ընթերցողներս այս վերնագիրս կարդալով անշուշտ պիտի բացաւանչեն «Հասկցա՛նք... պատանեկութեանդ տանը սանկ ես եղեր, աղջիկները քեզի ծաղրեր են, դուն ալ ամչցեր ես, ջարդ բուրդ եկեր ես սիրային դիւ-ցազն մ'ըլլալու... հասկցա՛նք... բայց ասոնց մէջ մեզ հետաքրքրող ի՛նչ կրնայ ըլլալ, եւ մեր ինչո՞ւն պէտք քու տղայական կամ Տօն Քիշօթական արկածներդ...»։ Ա՛խ... իրաւունք ունիք. եւ անանկ օշո՛ր օշո՛ւնդ ի-րաւունքներէն չէ, այլ այն տեսակ իրաւունքներէն, զոր մարդ հազիւ տասն տարին անգամ մը կ'ունենայ... Ի՛նչ ընեմ աշխու ընթերցող րարեկամներս, կը խոս-տովանիմ թէ մամուլը հրապարակին մէջ հանրագումար նիւ-թերու վրայ միայն ճառել կը վայել, եւ ամենուն հոգը չէ անշուշտ թէ ի՛նչ ձախուէր պատանեկութիւն մը ունե-ցած եմ... Բայց (նորէն բայց) դուք ալ խոստովանե-ցէք թէ տե՛րս մը ունեցած ասեմնիդ պատերուն հետ նոյն իսկ կ'ուզէք խօսիլ, լռելեացն միտթարանք մը մուրալու համար (կարծեմ թէ նմանութիւնս քիչ մը անպատշաճ եղաւ... ինչ եւ է ներդրութիւն)։

Տարտամ կերպով կը յիշեմ թէ նախորդ յօդուածս վերջացուցած էի սիրային դժբաղդութեամբ մը որ միայն իմ պըղտըտիկ ուղեղիս մէջ գոյութիւն ունէր, եւ ինք-նիրենս տակնուվրայ կ'ըլլայի կոր լուսինը եւ ամպերը օգնութեան կանչելով... զի տեսայ թէ սրտի գոհունակու-թիւնը ճակատագիրը կը զլանայ ինձ եւ ամէն թոփններու

դէմ անադորոյն պատուար մը կանգնելով կը յաւակնի ջախջախել հոգեկան էութիւնս։

Է՛... ինձ պէս հաստատակամ եւ հաստատամիտ պատանի մը դասալի՞ք ըլլալու էր այս խոչնդոտներուն հանդէպ, չէ՞ մի որ նշանաւոր հեղինակ մը սապէս ը-սած էր. «Դժբաղդութիւնը կուգայ մարդուս, բայց այն մարդը որ կ'ընկճի՝ երբէք չի կրնար արդարանալ. վստահ եղէք թէ գրեթէ անյաղթելի դժբաղդութիւն չկայ աշ-խարհիս մէջ. բայց պայմանաւ որ մեր մտքի ու սրտի ոյժերը լաւ կազմակերպութիւն մ'ունենան»։ Իրաւունք ունէր անշուշտ մեր պապա հեղինակը, եւ ես իբր ամէն կարողացած գրքերուս կոյր զկուրայն հետեւող հարազատ աշակերտ մը, ազուամազ պեիսերս խորիտաբար ոլորելով, կեղծ վշտով խառն կեղծ յուզմամբ սենեկիս մէջ կանգ-նած, անճարակ դերասանի մը բեմականութեամբ սա վը-սեմ ուխտը ըրի. «Դու ճակատագի՛ր, դու սէ՛ր, որուն ճաշակ միայն կը պակսի, դու որ յարգդ ճանչցողներէն հետեւ փախչելու խեղճ տրամադրութիւնը ունիս, դու որ կը սրըքտաս կաթնավաճառներու եւ ստնտուներու, նը-պարավաճառի աշակերտաց եւ սպասուհիներու միջեւ, ինձ նման պատանիի մը համար ստորնութիւն էր արդարեւ քու պոչիդ փակչիլ. գնա՛ փնտռել քու որսերդ խոհանոց-ներու դռնակներուն մէջ, ուր քեզ համար փառաւորում մը կայ սոխի ու սխտորի խնկարկութեամբ. ինձ համար ա՛լ գոյութիւն չունիս դու, եւ այն վիշտը զոր անսիր-ձութեամբս կրեցի քեզմէ, կրնայ սիոփուիլ երբ հետե-ւիմ գրականութեան...»։

Պարտասեալ ինկայ թիկնաթոռիս վրայ տխուր կեր-պով հեծեծելով. «Ես ալ գրագէտ մ'եմ»։

* *

Բայց «գրագէտ մ'եմ» ըսելով գործը չէր լմննար ան-շուշտ, եւ մեծխօսիկ ճամարտակութիւնովս միայն ըն-թերցող հասարակութիւնը չի պիտի գար ծննդանիւրով ող-ջունել խօսքով նորընծայ գրագէտս. այլ գրել եւ հաւնե-ցընել պէտք էր. Գրել այնչափ դժուար չէր երեւնար ինձ, քանի որ հայերէն շարագրութեանս թուղթերը փո-ղոցի նպարավաճառները դնահատած էին, գալով հաւ-նեցնելու... գլուխ քերել պէտք էր։

Եթէ քիչ մը չամչնամ, կը խոստովանիմ թէ կամաց կամաց կը զղջայի կոր գրագէտ ըլլալու ուխտը ընելուս թէեւ հանդիսաւոր ուխտիս ժամանակ քովս մարդ չկար, բայց վերջապէս ինքզինքէս գէթ կ'ամչնայի եւ կը դա-տապարտէի զիս, արժանապատուութեանս եւ հանճարիս այնչափ տկար ըլլալուն համար։

Եւ որոշեցի խըշախ յօդուած մը գրելով ընթերցող հասարակութիւնը տագնապի մէջ ձգել, եւ թող տալ որ օրերով զիս փնտռեն գրականութեան նախագահական ա-թոռը ինձ առաջարկելու համար։ Ուստի առանձնանալով պատուիրեցի որ ոչ թէ միայն սենեակս չի մտնեն, այլ եւ արգիլուած է իմ յարկս իսկ ելլել, չխանդարելու հա-մար նուիրական գրադուս. տունիսները ապշելով հա-րցուցին այս անակնկալ արգիլքին պատճառը, որուն հան-դիսաւոր կերպով սա պատասխանը տուի. «Յօդուած պի-տի գրեմ, քանի որ գրագէտ մ'եմ»։

Սենեակս մտնելով մեծ գրագէտի մը պէս սկսայ նախ ձեռնել, կարծես գրելիքիս ծրագիրը պատրաստելու համար, բայց արուեստակեալ ձեւերուս ես ինքս յափշտակուած ըլլալով. ծրագրել մտքէս իսկ չէր անցնիր: Վերջապէս խորհրդաւոր ձեւով մը գրասեղանիս առջեւ նստելով գրիչը ձեռքս առի. թաթիկեցի կաղամարին մէջ, թուղթը ուղղեցի եւ ձախ արմուկս սեղանին կրթնցուցած ու մատներս մագիս մէջ մխրճած կեցայ այդպէս... Կը մտածէի թէ ո՛րիկէ սկսիմ եւ ուր վերջացնեմ, եւ մանաւանդ որ ի՞նչ նիւթի վրայ գրեմ: Նախ մտադրեցի կրթական յօդուած մը գրելով թուել այն զեղծումները որոնք տեղի կ'ունենան մեր դաստիարակութեան մէջ (պարեհ հասկցած բա՞նա ըլլար), կը խորհէի ընկերական յօդուած մը գրելով մատնանիչ ընել... (ի՞նչ), կը մտադրէի տնտեսական նիւթի մը վրայ գրելով հասկցնել թէ... (տասը փարայի մայրսանձ առնելու կե՞րպը գիտնայի), կ'ուզէի գրականութեան վրայ ճառելով զիտել տալ թէ... (կիսանքիս մէջ էջ մը բան ուսումնասիրած ըլլայի), կը փափաքէի բանաստեղծութեան նիւթի մը վրայ մրտնելով, սրտիս թոխչներովը սորվեցնել թէ երկնակամարի կապոյտները ծովին ալիքներուն հետ ի՞նչ կը խօսին... Ազատ շունչ մը առնելով պոռացի «Նիւթս գտայ»:

Եւ սկսայ գրել արձակ բանաստեղծութիւն մը սապէս:

«Ո՛հ... (ասանկ կ'սկսին բանաստեղծութիւնը), անտառին վերադարձան տերեւն ու ծաղիկը, թռչունն ու մըջիւնը. ամառը կը հասնէր. հողին փոշին արեւին ոսկի փոշին հետ կը խառնուէր. ո՛հ անտառը ո՛վ պիտի խողանակէ. բայց կը հրճուի անտառը որ աշունը մօտ է, եւ հովին հեծող քնարերգութիւնը վարդամօլ նուագերգութիւն մը պիտի կաղմէ: Եւ պատի օրացոյցը իր վերջի թերթերէն թեթեւցած, վերստին կը բռնաւորուի տակաւ սպառումի օրերուն հետեւելով, այնչափ յուսահատ իր հասնումին մէջ: Ասդին զարնան օրերու դաշտի զօս խշրտուքի մը կ'երթայ շունչս զգուելու զանոնք, եւ սիրացայտ ակնարկները աչքերու: Երազանքը պիտի ըլլան այս ամէնը գիշերուան տափակ անկողնին, տափակ քունին քերթուածը. այդ քերթուածը արծաթի ծիծաղներ են շնորհալի նազանքով: Ի՞նչ սարսուռ է որ կ'ունենայ տերեւը, հոգեթափանց ժպիտը աշուններուն մէջ կը նուագեն յաւէտ, եւայլն, եւայլն, եւայլն...»:

Շարունակեցի մինչեւ որ գնած տասը փարայի թուղթս հատաւ, հատցնելով նաեւ սիրտս եւ ուղեղս (եթէ հատած չէր արդէն): Իողդրջելով գրութեանս մաքուրը առի, եւ Արեւելիի խմբագրութեան ուղղուած ճառմաբան նամակի մը հետ զրկեցի:

Դրկելէս յետոյ չղթաներով կը քաշէի իրիկուան ժամերը, միամտաբար կարծելով որ նոյն օրուան թերթին մէջ կրնար հրատարակուիլ: Երկաթուղւոյ թռուեալ առած Սամաթիացի կնոջ մը զգացած տառապանքով հազիւ իրիկուն եղաւ, եւ երբ իմացայ լրագրավաճառներուն «Աւելը» գոչելը, կարծեց դաշոյն մը ընդունեցայ սրտիս. յուզումէս զողացող շեշտով մը կանչելով հատ մը գնեցի եւ սիրտս ուժգին բարախելով, ձեռքերս գողալով առաջին

երեսը բացի, եւ սիւնակները ուշի ուշով զննելով տեսայ թէ չկար. յաջորդաբար երկրորդ՝ երրորդ եւ չորրորդ էջերը, մինչեւ արտօնատիրոջ ստորագրութեան տեղը տասն անգամ աչքէ անցուցի, եւ ամէն անգամին տեսայ թէ յուսախարութիւնը կը սպասէր ինձ: Հոգս չէր այնչափ թէ այդ օրը հրատարակած չէին. ինձ տխրեցնող պարագան սա էր թէ 24 երկաթ ժամիկ եւս տառապանքով պիտի անցընէի... Ջերկարեմք (այսինքն գլուխ չի ցաւցնենք) 6—7 օր տեւեց նոյն դժոխային տանջանքս, եւ վերջապէս ա՛լ չդիմանալով այս ահռելի անձկութեան, ուղղակի դիմելով խմբագրութեան սենեակը, հարցուցի գերընտիր գրութեանս չի հրատարակուելուն պատճառը: Պատ. Խմբագիրը սապէս պատասխանեց.

— Պարոն կը ցաւինք որ ձեր գրութեան նիւթը մեր թերթին ծրագրէն դուրս է:

— Բայց, էֆէնտի, առարկեցի, բանաստեղծութիւններ միշտ կ'երեւին ձեր թերթին մէջ:

— Իրաւունք ունիք, պարոն, բայց հրատարակուածները հասկցուելիք բաներ են. իսկ չհասկցուելիք խենդ ու խելառ գրութիւնները մեր թերթին մէջ տեղ չունին. բարի եկաք:

* * *

Վերջին խօսքերէն ջախջախուած մեկնեցայ, ակոսներուս տակէն մոլտալով «սնճաշակներ. . . »⁽¹⁾:

ՀԱՅԱՐ

ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՎԵՐՁԻՆ ՎԱՐԴԸ

(ՆՈՐԱՎԼԷՊ)

Իրիկունները զովացած էին արդէն: Սեպտեմբերը եկած էր եւ գիւղին յետին օտարականները մեկնած էին:

Պանդոկին մէջ, որ լուսաւորուած էր դժգոյն, աշնանային արեգակէ մը, ժազ տը Րիէօ եւ Օր. Շարլօթ Դիոմ կը պատէին քով քովի:

Երիտասարդը՝ նաւային սպայ մը՝ նոր դարձած էր Մատակասքարէն, հիւանդ ու աննյոտ, եւ ընտանեկան յարկին տակ երեք երկար ամիսներ խնամուելէ հտք ըրծիչին խորհրդով Լուչօն եկած էր: Հոն հանդիպած էր Շարլօթի:

Ո՛վ էր այս պաշտելի սղջիկը, որ ամբողջ օրը պարով եւ ուրախութեամբ կ'անցընէր: Կը պատէին թէ իր մայրը՝ Րէնիօ կոմսին պաշտելի մէկ հատիկ աղջիկը՝ հօրը կամքին հակառակ՝ ամուսնացած էր անանկոյցած ազ-

(1) Մեր համակրելի աշխատակցը՝ ՀԱՅԱՐ՝ իր այս յօդուածով կ'ուզէ ակնարկել մեր կարգ մը գրողները, որոնք իրենց ամէն գրածները մէյմէկ գրական դոնար նկատելով, կ'ուզեն հրատարակուած տեսնել լրագրաց Ա. երեսին մէջ. բարեբաղդաբար այդ գրութիւնք կը ծառային խմբագրատանց զամբիւղը ուռեցնելու, փոխանակ ընթերցաց գլուխներուն:

(Ծ. Խմբ.)

նուականի մը հետ, որ քիչ մը ետք մեռած էր, վիճաբանութեան մը հետեւանօք՝ մենամարտի մէջ՝ սուրի հարուած մ'ընդունելով: Եւ հիմա աղջկանը հետ կ'ապրէր մօրեղբայրներէն մէկուն բանեցուցած պանդոկին մէջ, սպասելով որ Շարլօթը ամուսնացնելու առիթը ներկայանայ: Ու իրաւամբ չատ մարդիկ կը հետապնդէին անոր, առանց ձեռքը խնդրելու...

Ժաք՝ սկսած էր անկեղծաբար սիրել այն աղջիկը, իր հոգեւոյն ամբողջ զօրութեամբ: Առաջին սէրն էր ասի եւ միակ գաղտնիք մ'ունէր. ամուսնանալ անոր հետ, վերջնէլ զայն այդ ապականած մթնոլորտէն, եւ տանիլ իր ընտանեաց պատուաւ որ ու մաքուր ծոցին մէջ հանգչեցնել:

Եւ չէր սխալեր. Շարլօթ վշտով կը կրէր այն կեանքը զոր մայրը յարմար գտած էր իրեն, եւ իր աղուոր աչերուն խորը երախտագիտութեան զգացում մը կը կարդացուէր՝ այն յարգալի գորովին համար, որով երիտասարդը կը չրջապատէր զինքը:

Սակայն, որովհետեւ Ժաք պիտի բաժնուէր այդ օրը, իր սիրոյ առարկան կորսնցնելէն վշտահար, պէտք էր որ խօսէր. երկու օրէն արձակուրդը կը լինար ու Մատակաւարէն կը սպասէին իրեն...

Բ.

Արեւը կ'անհետանար լեռներու ետին եւ իր յետին նուազուն ճառագայթներուն տակ, ըլլաւները կը փայլէին արծաթի պէս, մինչ պանդոկին պարտէզը իրիկունս ստուերներուն մէջ կը թաղուէր տակաւ:

Սիրոյ խօսքեր կուգային Ժաքի բերանը, բայց նա կը ջանար միշտ, որչափ կարելի է ուշացնել իր խոստովանութիւնը:

Դեռաւոր աղջիկը կեցաւ ու լռութիւնը խզելով յարեց.

— Այս իրիկուն չատ ավուր է օդը:

— Այո՛, պատասխանեց երիտասարդը. ասկից զատ ամբան վերջին օրերը միւլամաղձութեամբ լի են... Ծաղիկներու մեռնելուն ու բարեկամաց զատուելուն վայրկեանն է հիմա...

— Սակայն ծաղիկները պիտի վերածնին...:

— Իրաւ է, բայց բարեկամները պիտի տեսնեն իրար:

Դեռաւոր աղջիկը հառաչեց.

— Աւա՛ղ, հո՞ծեց խոր տխրութեամբ:

— Ո՛րքան տխուր է, յարեց աղջիկը, առանց ծաղկի պարտէզ մը. ամիս մ'առաջ հարիւրաւոր վարդեր կային հոս, ու հիմա հատ մըն ալ չկայ:

— Այո՛, ըստ Ժաք, ու ցուցուց սքանչելի ձերմակ վարդ մը որ կը փթթէր մինակ՝ պարտէզին մէկ անկիւնը: Քաղեց զայն ու աղջկան տուաւ:

— Պարտէզին վերջին վարդը, հո՞ծեց:

— Շնորհակալութիւն, պատասխանեց Շարլօթ խիստ յուզուած. կը խոստանամ պահել ասի ի յիշատակ Լուչօնի մէջ մեր հանդիպման, որովհետեւ քիչ մ'առաջ ըսի ձեռքիկները կը վերածնին, եւ դուք պատասխանեցիք որ բարեկամներն որոնք կը բաժնուին մեզ պէս, միշտ չեն տեսնար իրար:

Այս բառերուն վրայ, տխրութեան քօղ մը իջաւ Ժաքի աչերուն առաջ, ու սիրաւ ճնշուեցաւ:

Սակայն ճշմարիտ էր, ա՛լ իրար չպիտի տեսնէին. Բոնեց դեռաւոր աղջկան ձեռքը ու եռանդեամբ մը ըսաւ.

— Շարլօթ, կը սիրեմ ձեզի... ամբողջ կեանքս ձեզ կը պատկանի... Կ'ուզէ՞ք կինս ըլլալ:

Վայրկեան մը դեռաւոր աղջկան երեսները նոսն պէս կարմրեցան, ձեռքը դողաց, խոր ուրախութեան մը մէջ աչերը փայլեցան, եւ Ժաք կարծեց որ պիտի պատասխանէր:

— Այո՛:

Սակայն յուսախար եղաւ. աղջիկը քաշեց ձեռքը անոր ձեռքին մէջէն, ու յուզումէն գողգողացող ձայնով մը՝ պատասխանեց:

— Ո՛չ, բնա՛ւ երբեք...

Ժաք դէպ անոր ծռեցաւ:

— Շարլօթ, կը պաղատեմ...

Բայց այս անգամ ա՛լ աւելի հաստատ ձայնով մը պատասխանեց.

— Ո՛չ:

Երիտասարդը կ'ընկաւ յուսահատ:

— Մտիկ ըրէք ինձի, ըսաւ աղջիկը... եթէ ձեր խնդիրը կը մերժեմ, ձեզ չսիրելուս համար չէ... Ո՛հ, այդպէս մի կ'ործէք: Ընդհակառակն ձեզ նկատմամբ խոր գորով մը կը զգամ:

— Ուրեմն...

— Բայց ձեզ արժանի չեմ... Լաւ կը ճանչնամ ձեզ, Պարոն տը Րիէօ. ձեզ նման մարդու մը համար ճշմարիտ երիտասարդուհի մը պէտք է: Ես չատ մարդերու հետ պարած, խմած ու կերած եմ, ու չատեհ ինձի ըսած են թէ կը սիրեն զիս: Երկար տառնէ ի վեր գուշակած էի սէրդ ու ինքնիրենս կ'ըսէի. «Եթէ ձեռքս խնդրէ», եւ իմ սիրոյ մէջն է որ գտայ այն ոյժը որ հրամայեց ինձի մերժելու ձեզ...

Ժաք աղջկան խօսքը կտրեց խոստովանմբ.

— Ա՛հ, աղաղակեց, կը ստէ՞ք, չէք սիրեր զիս: Ինձի մեղքնալից համար է որ ատանկ կը խօսիք, առանց գիտնալու սակայն որ ձեր մերժումը սոսկալի հարուած մը պիտի ըլլայ ինձի համար:

Բայց աղջիկը, անողոր, պատասխանեց.

— Ո՛չ:

Ժաք ինկաւ նստարանի մը վրայ, մինչ աղջիկը՝ արցունքոտ աչքերով կը նայէր անոր որ երբէք չէր դադարած սիրելէ:

Աղջիկը կ'ուզէր մեկնիլ, առանց բառ մ'աւելցնելու: Բայց ոյժ ունեցաւ յամբարար մօտենալու երիտասարդին, եւ ըսելու.

— Պարոն տը Րիէօ, իրարու դէմ վշտացած չբաժնուինք... Պիտի տեսնէք օր մը՝ թէ իրաւունք ունէի... Ետքը շնորհալի պիտի ըլլաք ինձի: Օրին մէկը պիտի հանգիպիք դեռաւոր աղջկան մը որ արժանի պիտի ըլլայ ձեզ եւ որուն հետ երջանիկ պիտի ըլլաք, որովհետեւ չպիտի տեսնէք ձեր ամբիւն կանգնիլը վատանուն անցեալի մը... ու չպիտի չարչարուիք նախանձէն:

ու կասկածէն . . . : Ես, աւա՛ղ, զարդի առարկայ մըն եմ, չողջողուն, վտանգաւոր եւ անօգուտ : Կը զգամ թէ այս վայրկեանիս շատ կը տառապիք, վտան զի ես ալ կը կրեմ ձեզ տանջող ցաւերը . բայց ժամանակը ամբողջ վէրքերը ու կսկիծները կը սպիացնէ :

Ու տառապեալ աղջիկը յարեց տիրութեամբ .

— Եւ հիմա, պիտի վերսկսիմ տաժանելի կեանքս, պանդոկէ պանդոկ, քաղաքէ քաղաք թափափիկ կեանքս . . . : Ո՞րչափ ժամանակ պիտի տեւէ այս . . . : Զգիտեմ . . . : Բայց սիրել գիտցած ըլլալուս գոհունակութիւնը պիտի պահեմ սրտիս մէջ . . . :

Յուզումէն համակ դողահար, դժբաղդը յուսահատութեամբ յարեց .

— Ահա ասոր համար կը մերժեմ ձեզ : Զատուինը հիմա, ինչպէս ձեզ ըսի, այս վարդը թանկագին յիշատակի մը պէս պիտի պահեմ սրտիս վրայ . . . : Սակայն օր մը եթէ այս կեանքը ալ անտանելի ըլլայ ինծի, ձեզ պիտի վերադարձնեմ : Պիտի հասկնաք թէ ինչ ըսել պիտի ուզեն այն ատեն չորցած վարդին թոռած թերթերը :

Ու ձեռքը երկնցուց երիտասարդին .

— Մնաք բարեաւ . . . : Երջանիկ եղէք եւ երբեմն մտածեցէք խելձ աղջկան մը վրայ զոր սիրած էք վեհանձնօրէն, եւ որ ինքն ալ սիրած է ձեզ փոխադարձաբար, ու վեհանձնութեամբ վարուած ձեզ հետ . . . : Մնաք բարեաւ :

Մութը կոխած էր պարտէզը : Հեռուն կը տեսնուէին պանդոկին լոյսերը, որոնք նետերու նման մութը կը ծակէին : Դեռաւոր աղջկան ճերմակ չըջաղգեստը պարտէզին մէջ երթալով կը հեռանար, ու կը կորսուէր սեւին մէջ . . . : Ու ժաքը նստարանին վրայ ինկած հեկեկալով կուլար ընդ երկա՛ր . . . :

Գ.

Երեք տարի անցաւ անկէ ի վեր :

Ժաք, յուսահատութենէ մը ետք որ երկար ամիսներ տեւեց, կամաց կամաց հանդարտութիւնը գտաւ սրտին մէջ, եւ պատահեցաւ աղջկան մը որուն հետ պիտի ամուսնանար ի մօտոյ :

— Կատակերգակ մըն էր այն, կ'ըսէր երբեմն ինքնիրեն : Երբէք չէ գիտցած սիրել, ու ինծի ալ մերժեց, հաւանականաբար անոր համար որ հարուստ չէի :

Ու գրեթէ միշտ անոր, այդ դժբաղդին վրայ, ատելութեամբ եւ արհամարհանօք կը մտածէր :

Օր մը սպասաւորը տուփ մը յանձնեց իրեն :

Հետաքրքրուած, բացաւ եւ զարմացումի ճիւղ մ'արծակեց :

Խոտերու վրայ, ճերմակ վարդ մը, բոլորովին չորցած, կը հանգչէր խաղաղ :

Հասկցաւ :

« Պարտէզին վերջին վարդն » էր անի :

Ծաղկին քով լրացրի կտոր մը կար ուր հետեւեալը կը կարդացուէր .

« Դու վիլի ծովեզրը սոսկալի գէպքի մը թատերաւայրը եղած է :

« Գեղեցիկ դեռատի աղջիկ մը, Օր. Շարլօթ աը Ֆիռլ, հակառակ ծովաբաղնիպանին աղղարարութեանց,

չատ հեռացած ըլլալով եզերքէն, իսկոյն անհետացած է : « Զայն գտնելու բոլոր փորձերը անօգուտ եղած են » :

Ժաք եղելութիւնը հասկցաւ :

Շարլօթ՝ վարած կեանքէն յուսահատած՝ անձնասպան եղած էր, եւ իր հրամանով բարեկամ ձեռքեր տարաբաղդ աղջկան պահած ծաղիկը վերադարձուցած էին իրեն, կցելով՝ անոր մահուանը տխուր պատմութիւնը :

Ուրեմն կատակերգակ մը չէր այդ դժբաղդը, սէրը անկեղծ էր ու իր զգացումներն ստոյգ :

Ժաք ամչցաւ իր անարգարութեան վրայ, կարմրեցաւ թշնամանած ըլլալուն համար մոռվի զայն՝ որ սիրած էր զինք մինչեւ իր մահը, ու ինքզինքը պզտիկ զգաց անոր մօտ որ ոչ եւս էր :

Բոլոր այս անցեալ սէրը վերյուշեց, յիշեց պարտէզը՝ մութին մէջ ընկղմած, քաղուած վարդը, Շարլօթին իր առաջ ոտքի վրայ, որ այնքան գեղեցիկ էր այն ատեն եւ հիմա մեռած : Եւ անհուն զթութեամբ մը, այն ատեն խղճաց այդ տարաբաղդ արարածին վրայ, չկրցաւ բռնել արցունքները որոնք զինք կը խեղդէին, ու լացաւ ընդ երկար . . . :

ՖԻԼԵՏԵՐԻՔ ՔԱՐՄՈՆ

Թարգմ. Լ. ՇԱԹՐԵԱՆ

ՀՈՎԱՆՈՑԻՍ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Չէք գիտեր թէ անցեալ Կիրակի հովանոցս ինչ ձիւններ բերաւ գլխուս : Եղածը պատմեմ երկու բառով, որովհետեւ ես չեմ սիրեր այն կարգ մը յօդուածադիրները որոնք ոչինչ նիւթ մը երկար խորհրդածութիւններով, տգեղցնող զարդերով քշել կ'ուզեն : Այս ըսածներէս չեւաք հետեւեցնէք սակայն թէ իմ նիւթս ալ այդ դասակարգին կը վերաբերի . . . քա՛ւ լիցի՛ : Բայց չէ՞ որ միշտ « պարզը ճշմարտին կնիքն է » : Հիմա անցնինք հովանոցիս քաջագործութեան :

Ծնունդի այցելութիւններ ունէի մէկ քանի տեղեր : Առաւելնէ ի վեր արդէն այդ արարողութեան համար կը պատրաստուէի : Հաւատացէք որ մազերուս սանտրուիլը, մօրուքիս յարդարուիլը, օձիքիս ու փողկապիս տեղաւորուիլը՝ մէկ ու կէս ժամ խորած էին Կիրակիէս, եւ ես կը հաւատայի արդէն թէ շիֆ միւսիւս մը եղած էի, եւ կը մտածէի թէ քանիսե՞ր արդեօք զմայլանքով պիտի կենային նայէին ետեւէս, եւ, չերկարեմ, ինչե՞ր պիտի անցընէին մտքերնուն . . . Եթէ սա անիծեալ հովանոցս ինծի խաղք խայտառակ չընէր, եւ իմ կառուցած սպանիական զղեակներս զլսուս չփլցնէր :

Այցելութիւններս սկսած էի, տունի մը մէջ բարեկամի մը հանդիպեցայ որուն հետ պէտք եղաւ ուրիշ այցելութիւն մըն ալ ընել : Ծամբան միտաին կ'երթայինք : հարկաւ հետաքրքիր էք գիտնալ թէ ես ինչպէս կը քալէի . . . : Քիթիս դէպ ի տանիքները՝ եւ աչքերս ակնոցիս տակէն (որովհետեւ մոռցայ ըսելու թէ միայն Կիրակի եւ տօն օրերու համար ոսկի ակնոց ալ ունիմ) դէպ ի պատուհանները անկած, կը գիտէի թէ իմ անցքը ինչ ներդործութիւն կ'ընէր անոնց վրայ որ սովորութիւն ունին

պատուհաններուն առջեւ նստիլ, եւ գիտէք որ մարդ այդ մասին միշտ լաւատես է ինքզինքին նկատմամբ, (այսօր սակայն կրնամ ըմբռնել այդ ճշմարտութիւնը), կը կարծէի որ ամէնն ալ վրաս կ'աքանչանային: Այս մտածումներով օրօրուելով, նշմարեցի որ անզգալաբար սկսած էի հովանոցս ձօճել. մէկէն դարբեցուցի ձօճումը ու մէջտեղէն բռնելով զայն նազելաճեմ շարունակել սկսայ ճամբաս . . .

Թանկարժէք լսեցի որ հտեւէս հեգնող, սուր, չարածճի ձայն մը կը պօռայ. « Կեօզիւկիւ միւսիւ, է՛յ, կեօզիւկիւ միւսիւ, շեմշիյեիդ կոթը ինկաւ »: Եւ միեւնոյն ատեն զգացի որ հովանոցի մը կոթ կը գնէին ձեռքիս մէջ:

Կը հասկնաք թէ ի՞նչ եղաւ վիճակս երբ նշմարեցի գլխատուած հովանոցս, եւ ետեւս դառնալով տեսայ որ բոլոր պատուհաններէն քահ, քահ, վրաս կը ինդային:

Կարծեմ գուշակեցիք որ հովանոցիս կոթը որ արդէն խախտւած էր, ձօճումի՝ սաստկութենէն տեղէն ելած եւ դետին ինկած էր:

Երբ կողմնակի փողոց մը մտնելով մէկ կողմէն աւելի ծանր փորձանք մըն ալ կրնար բերել գլխուս այդ հովանոցիս կոթը, օրինակի համար եթէ խելքին փչէր իր հրաժարականը տալ ձօճած ատենս եւ երթար, կռուելով ի հարկէ ապակիներուն հետ, պահիկ մը հիւր ըլլար ըլլար այն պատուհաններուն մէջ, ուր քիչ առաջ մտածումներս անուշ անուշ կը թափառէին:

Ապահովաբար, այս աւելի ծանր փորձանք մը պիտի ըլլար ուրկէ թերեւս ելնէի . . . առանց ոսկի ակնոցիս, որովհետեւ, ի՞նչ մեղքս պահեմ, կոտորուելիք ապակիներուն փոխարժէքին չափ դրամ չունէի գրպանս . . . իմանալով որ այս օրերս քսակահաւանները շատցիր են մայրաքաղաքիս մէջ:

Ահաւասիկ հովանոց մը որ պիտոցաւ լաւագոյն դասը տալ մէկ օրուան սնապարծութեանս (որովհետեւ ամէն ատեն այդպէս թեթեւ չեմ). բարենիշ մը չուզե՞ր, Տիար Բիւզանդիոն:

Ս. ՄԵԾԱՏՈՒՐ

ՍԻՐՏԸ ԵՐԱԾ ՏԻՇԼԷԿ ՄԸ

(Շարունակութիւն 29 թիւէն)

Խօսքս շարունակելէ առաջ, ձեզի բան մը պիտի ըսեմ:

Դուք, ազնիւ ընթերցողներ եւ ընթերցողներ Ծաղիկի, շատ ու շատ իրաւամբ պիտի առարկէք ինծի՝ ըսելով. — « Պէ՛տ է՞ք նոյնիմ, հասկցա՞նք, ակոսանք չիւրիւկ էն եղեր տէ՛, գացեր սա կամ նա տիչճիին քաշել տալով՝ նոր թախըմ մը չինել տուել էս, ամա, մարդը քիչ մը չ'ուփազ ըլլաւուն, չինածը քիթը բերանը դարձուցեր է: Ասորը համար չարաթնեցով՝ ասոր անոր, էլ ալէմին գլուխը ուռեցնելուն տեղը կա՞յ, հիշ սայլը սա-

ղանախ չունի՞ս դուն, պէ՛ մարդ Աստուծո՛յ »:

Շատ իրաւունք ունիք, սիրելիք Աստուծոյ, սա-կայն յիշեցէք որ, տէրալի մարդը մտիկ ընելն ալ՝ Քրիստոնէական գերազանց առաքինութիւն մըն է: Ասկից զատ, իմ տուած գլխու ցաւուս մէջ՝ ձեզի համար փորձառութեան մեծ դաս մը, եւ իմ էրած մրկած սրտիս համար ալ՝ պատուական փիւռկաքիփ մը կայ:

Հիմայ շարունակենք, բայց խօսքերնի՞ս ուր մնաց: Հա՛, չարաթ իրիկուն մ'էր, կ'ըսէի, ելայ, վայ գլխուն մէջը ըլլալիք հեղաբիթէնտ տիչճիիս գացի: Ա՛լ ուրախութենէս տեղ մը չէի սըղմեր: Միայն չմոռնամ ըսել որ, բոլորովին նիհարցած ու կերպարանափոխ եղած էի. ինչու որ, չարաթներով ակամայ ծոմապահութիւնը իրիկ-ներս քամած էին: Եւ արդէն կերածս ինչ էր որ. երկու տարու պէպէքի պէս՝ մահալլէպի, կաթ, մսի ջուր, նորէն մահալլէպի, նորէն թիրիթ, էյ ատա՛մ, ա՛լ գանեցա՛յ, զգուցա՛յ, պէ՛:

Միայն թէ՛ բան մը կերած ատենս ամենեւին հայելիին մէջ չէի նայեր, գուշակելով ճուռճիս, միմոսական ու ծաղրելի պատկերս զոր սկսած էի ունենալ՝ այս պատուհան հէրիֆին գլխացը ելած աղետալի եւ անիծեալ օրէն ի վեր: Գլխու ցաւ չտամ, ելայ գացի, նստայ թիկ-նաթոռին վրայ, որ ալ եւս ինծի համար տանջանաց գործիքի մը սարսուռը կ'ազգէր: Վերջապէս, հազար ու մէկ նազանքներէ յետոյ, երկու շարք ակոսանքը առաւ բերաւ: Նախ գարշիլի տպաւորութիւն մ'ըրաւ վրաս՝ կաս կարմիր ֆառչուրիին անճոռնի գոյնը: Ա՛խ, այն ի՞նչ սոսկալի վայրկեան էր, ահա այդ պահուն ամենէն աւելի խորապէս զգացի թէ՛ ի՞նչ անփոխարինելի գանձ մ'է եւ զեր բնութեան պարգեւած բարիքը: Բայց ի՞նչ ընէի, պաշա կէլէն չէքիլի:

Անշուշտ տեսած էք որ, փախլավաճիները, խովա-եօղուրտի ծախողները կամ թահինճիները, բուն նիւթը կշռելէ առաջ, գայլախաղի (չախալ քար) մանր կտոր-ուանքներով, նախ եւ առաջ պնակին կամ քեստէին տառան կ'առնեն, Ես ալ, հաւատացէք, անանկ մը եղայ որ, կարծես թէ բերնիս մէջ ափ մը գայլախաղի կտոր-ուանք լեցուած էր:

Երկար բարակ փորձեր ըրաւ. հանեց, քիչ մը տաշեց, նորէն չեղաւ, նորէն քերթեց, դարձեալ տեղաւորեց: Բայց եկու տես որ՝ լինտերս ցաւ մ'է ափին, ձայնս ահռելի կերպով փոխուեցաւ: Երեւակայեցէք որ՝ հացի խոշորկեկ կեղեւ մը կոկորդիլո մնացած ըլլայ. ի՞նչ խռ-պոտ անճոռնի ձայն որ կ'ունենայ մարդ, ես ալ ճիշդ այդ վիճակին ենթարկուեցայ: Սկսայ իրաւացի գիտողութիւն-ներ ընել, — « Այս կողմը չատ կը սխմէ կոր, ասդին լեզուս կը խածնեմ կոր, վերի կողմը նեղ կուգայ կոր, թափանք թուլ մնաց, գետնայարկը կ'երկայ կոր, եւ-այլն, եւայլն »: Ասոնց ամենուն ի՞նչ պատասխանէ նէ կը հաւնիք, — « Էֆէնտիմ, կեցի նայինք հէլէ, քանի մը օր գործածես նէ կը վարժուիս. լաքին վիրա թափանք ծծէքի տաղաւորուի տէ՛ պոչնուզի պէս փակի: Սանկ մէյ-մը էլ այնան նայէ, մատուրներս սիրեմ, պէ՛, պարէ գնա սայէէս անթիքա սկոս մը գործածէ: Լաքին սա ալ չմոռնաս քի, ես մեռնիմ նէ ինծի շատ պիտի փնտռէք: Ա՛խ,

արդեօք պիտի տեսնե՞մ այդ երանելի ժամը, ո՞վ մարդապատկեր ճիւղալ, ո՞վ չօլփաղնէրուն քէթիւնտան, ո՞վ նալպանտներուն ուստա պաշին. ո՞վ ատամնակործան հէսկէլէ, ո՞վ աւերակաց ճարտարապետ, ո՞վ սպանդանոցի տնօրէն, հէմէն ափերով առած փարաներդ՝ մոռթուճիներու, տէրտէրներու եւ մէզարճիներու խըսմէթ ըլլայ: Ան ի՞նչ սեւ օր, սեւ սահաթ է եղեր որ, մայրդ չամչնալով՝ մարդ տէյի քեզի աշխարհ բերեր է: Նալլէթ ըլլայ, արդէն ծնիւղ փորձանք, գոնէ՛ մարդու հետ զբաղելու տեղ, սիւրիւճիւ ըլլայիր էչերու հետ ապրէիր, մեռել թաղէիր, և աիշճի անունը մէջտեղ գնելով՝ ինծի պէս զավալը մարդոց չորս ու կէս փատած ակոյային է՝ ճէլը չմանայիր, ո՞վ սօթարի, ա՛խ. բարկութիւնէս վէրէմ պիտի ըլլամ:

(Շարունակելի)

ՏԻՇԼԵԿԵԱՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՐՔԵՐ

ՄԻՋՆՈՐԴ ԿԻՆԵՐԸ

Ա.

Պզտիկ դերեր չեն կատարած միջնորդ կիները, որոնք չնչին դումար մը ձեռք ձգելու համար խիղճ չեն ընէր տունէր կործանել. պաշտօն զոր միշտ խճի մօտ կը կատարեն:

Թերեւս սիրելի ընթերցողներս եւ աւելի սիրելի ընթերցողներս ինձմէ հազար անգամ աւելի փորձառու են: Բայց ես աւելորդ չեմ համարիր իրական կեանքէ քաղուած օրինակ մը տալ, որ տեղի ունեցած է մէկ քանի շաբաթ առաջ:

Ա. . . աղան ֆալիթ պիտի ընէ, եթէ երեք ամիսէն 80 ոսկինոց փոխանագիրը չվճարէ:

Ճար մը գտնելու է: Ի՞նչ ճար. . . կամ դրամ վճարել հարկ է եւ կամ. . . խանութը մեքաթ, որ ճշմարիտը խօսելով դիւրին բան չէ: Ա. . . աղան ասոր վրայ ցորեկին շուկան մասածելու ատեն, յանկարծ նոր բան մը կը յղանայ միտքին մէջ. իր 19 տարեկան տղան ամուսնացնել. . . զրամօթիտով աղջկան մը հետ:

Ա՛լ ասոր ըսելիք չի մնար:

Իրիկունը շիտակ տուն երթալով կինը կը կանչէ ու կը պատմէ մտածածը. Չմոռնանք ըսելու թէ՛ քանի մ'օր առաջ ալ իր անանկութիւնը խոստովանած էր իր մտերիմ կնոջ որ հաւատարիմ արտակից մըն էր (բան մը որ շատ հազուադիւս է մեր մէջ):

— Ասիկա աղէկ խելք ըրեր ես, Ա. . . աղա. հիշ ժամանակ չանցուցած, ես վաղը առտու Ֆիլօրիկ հոնը՝ մին տունը կ'երթամ. անիկա պէլլի-պալլը մարդոց տունը կը մտնայ, քիչ օրէն բան մը պէճէմիչ կ'ընէ:

— Է՛յ, ինտո՛ր պիտի ըսես, կնիկ:

— Ան իմ դիտնալու բանս է արթըն:

— Պիչիմի սուտ մը կ'աւորցնելու է քի, ջուր վերցնէ:

— Հէլէ աս գիշեր մտմտամ տէ, քեզի առտուն կը զրուցեմ. Գիշեր բարի, Ա. . . աղա:

— Ո՛ւր կ'երթաս կնիկ:

— Քնանալ կ'երթամ, հարցունելդ պոչ բան, թամ խաֆայով հոն պիտի մտմտամ:

— Քեզ տեսնեմ, կնիկ:

Յաջորդ առտուն աղուէսի նման խորամանկ կինը, կանուխէկ Ֆիլօրիկ հանրմին դուռը ձեռք կ'առնէ:

— Բարի լոյս, Ֆիլօրիկ հանրմ:

— Աստուծոյ բարին, պան մը կա՞յ, սաբսարը ես կտրեր:

— Սո՛ւս եղիր քուրուկ, սուս. փիւսկիւլի պէլա մը կայ քի կլօխս. ալ էկայ քու օճախդ ինկայ, աս պանս պիտի տեսնաս:

— Ձեռքս դալիք բան մըն է նէ, ինչո՞ւ չտեսնամ:

— Հա՛ ես. . . հէմ քէնէ պաշխատին ալ չի կրնար

ընել. սըս ալ պաշխատին չեմ կրնար բանալ:

— Չուրցէ՛ նայինք:

— Սա տղուս թրախօմալը աղջիկ մը պիտի գտնաս:

— Տղուդ աղջիկ մի. . . վա՛յ մեղքիս. . . տահա տղադ երկու օր է դպրոցէն էլաւ, գործի ե՛րբ մտաւ, ի՞նչ զէնահաթի տէր եղաւ:

— Ձէնահաթ մի. . . չօճուխս 19 տարու է ամա,

ճուրի պէս Տաճկերէն, Ֆրէնկճէ կարդալ գրիլէն զատ, հօրը խանութին ալ սէպէ քի մատի վրայ կը դարձունէ կոր. հիսապ քիթապ մի կ'ըսես, ալ ո՞ր մէկը ըսեմ. . .

— Է՛յ հիմակ ինչո՞ւ կարգելու ելեր ես:

— Հա՛ իշտէ քուրուկ, կեցիր քի տէրախկա ըսեմ. ա՛խ, ա՛խ էթաիքճէզ ախ ճիլէրիմ եանըյօր: Աստուած տիւշմանիս չի տայ, Ֆիլօրիկ հանրմ. . . Քանի մը վախիթէ պէրի է կրող Պէյօղլու մըն է տատանմիչ է եղէր, թէքմիլ վաստակը հոն կուտէ կոր. 18 օրուան մէջ 35 ոսկի կերեր է. է՛յ քուրուկ, ըսէ նայինք, պու սըճաղա գա՞ր մը տայանըր: Չիյտեմ, քուրուկ, Մարտի կատուի պէս չապուճախ աչկը բացուեցաւ:

— Անանկ է նէ հիչ չնայինք կարգենք. հէմ ալ ծառքիս տալը տղուդ միշտախալ պան մը կայ, ամա չիտեմ քի թրախօմա ալ կ'ուզե՞ս:

— Հէլպէթ ես՝, աժեմը չաժեմը, երկու բարայի մարդերը պիլէ հիչ չառնեն նէ, քիչէն քիչ 100 ոսկի կ'առնեն կոր (տուղներուն ալ դուխը կը պատուի կոր այս օրերս), զէյէր տղուս 200 ոսկիով աղջիկ չեն ի տար:

— Ան չըլլար, անանկ է նէ, սա մեր թիւլպէնտճի Մ. . . աղային աղջիկը միտքէս կ'անցնի կոր ամիս, ան ալ անխտար բարս ումմիչ չեմ ընէր քի տայ տղուդ: Հէմ աղու՛ր աղջիկ, հէմ ալ 200 ոսկի բարա. . .

— Ինչո՞ւ չի տար եղեր, իմ տղաս ալ իրաւցունէ խօս տղայ մը չէ. ֆիտանի պէս տէլիխանլը, նէ թիւյ ունի նէ թիւս. վախնամ աղճկանը քովը կայնի նէ անկէ վար կը մնայ: Իլլէ հարը ըսես նէ, պոյին պոսին խուրպան ըլլամ, էրիկ ալ ըսելու լայըն մարդ. աս օրվան օրս սանկ մէյմի թօթվըլի նէ՛ խանութին մալեքէն զատ 5—600 ոսկիի ալ ձեռք կը զարնէ:

— Ի՞նչ է նէ. դուն գնա տէ, վաղը առտու, ես մէկ չամուր մըն է պապին կը զարնեմ, փակաւ նէ աղէկ,

հէմ կիրակի է, Մ. աղան ալ տունը կը գտնուի:

— Գուգում քուրուկ, ականջի ետեւ չձգես:

— Ձայէր խենդ եմ, ինծի ալ զիեան է նէ՛:

— Էօյէ եա, քուրուկ, ապալ թութան բարմազընը եալար, կ'ըսեն. սա ալ զիտցած ըլլաա քի, ասկէ քանի մ'օր առաջ խըշալոզ մը եկաւ 300 օսկիով աղջիկէ մը խապար բերաւ. Խատրգեղէն ամմա, հարիւրին 5 ուղեց տէյի, տղաս խայիլ չեղաւ:

— Ան ալ բէք ինսաֆաւը է եղեր:

— Դուն քանի՞ կ'առնես:

— Ես քեզի ամենուն պէս չեմ բռներ, կարեհնէ հանըմ, դուն հարիւրին 3 տուր ինծի:

— Ես հօվարտա կնիկ եմ, կուտամ ամմա, նայէ քի պարէմ 200էն աւելի վուրցնես: Մնաս բարով. Հէմ ալ մէկ երկու ամիսէն հարսնիք:

— Օգրաշմիշ կ'ըլլամ, քուրուկ, ինչ խըտար էվէլ առնեմ նէ, ինծի ալ ֆայտա է. հայտէ երթաա բարով:

Եւ հետեւեալ առաւօտուն շիտակ Մազրիգիւղ:

— Ձա՛ք, չա՛ք . . .

Բացող չի կայ:

— Վա՛յ մեղքիս, զայէր ասոնք ալ ուղու չուվալի են. Սալմա-Թօմրուխէն թախ հոս եկեր եմ, ասոնք իսէ տահա կը քնանան կոր: Ձա՛ք-չա՛ք . . .

Բացող չի կայ:

— Մեռա՛ն, կորա՛ն, ի՞նչ եղան ասոնք: Ձա՛ք, չա՛ք, չա՛ք, չա՛ք . . .

Դուռն է կը բացուի, ու վերի յարկէն ձայն մը.

— Բիօս ինե՞:

— Քա՛ վար իջէք, Սիօսը չէ, ես եմ:

— Քի՛մ ախր օ:

— Պէնիմ, պէն, Ֆիլօրիկ հանըմ:

— Քիմի՞ իստէրախիզ պու վազըթ:

— Եա, էֆէնտիլի, եա մատամը իստէրիմ:

— Օնլար տիւն ագսամ քարսիքի էվէ վիզիթայա կիթտիլէր, տահա կէլմէտիլէր:

— Պիրազ չազըրըրսըն, սէօյէ քի Սալմա-Թօմրուք-տան պիր գարը կէլմիշ:

— Էյի ամմա, էվտէ քիմսէ եօզ:

— Ճանըմ, պէն պուրատա՛յըմ եա՛:

— Ձէլէպի տէմիս քի, էվ եալինիզ օլմազ, պէն նէ վաքիթ եօք պուրտա:

— Ձայէր պէն խըրսըզըմ, չօզ չէ՛յ:

— Սիզ խըրսըզ տիմէտիմ ամա, ձիգան կիւն պէօյէ պիր գարը կէլմիս տէ պիր ձիֆթ բօթին ցալմիշ:

Այս խօսակցութեան միջոցին Մ. աղան ընտանիքին հետ զոնէն ներս կը մտնէ:

— Ո՛վ կ'ուզէք, տուտու:

— Պէտքի մը համար քեզի եկայ, աղաս. կանուխ է ամմա, կիտեմ քի սէվիմիշ պիտի ըլլաա. վեր ելլանք որ գուրցեմ:

— Սա քովի սենեակը զուրցես նէ չըլլա՞ր:

— Է՛յ աղաս, օտայուկդ տաք է նէ . . .

— Տաք է հէլպէթ, մանկալ կայ:

— Հիմակ ինծի նայէ, աղաս, Աստուծոյ հրամանաւը աղջկանդ աղէկ խըսմէթ մը կտայ, պէլի-պաշը մարդու

զուակ, խումրիի պէս 19 տարու տէլիտանը, չաբաթը 4--5 օսկի բարային բարա չըսող, ֆըրըլտախի պէս խանութ դարձնող. իրիմի ալ. Ո՛ր մէկը ըսեմ, հէմ ալ 200 օսկիի չափ թրախօմա կ'ուզէ կոր. սէպէ քի ձիհէզի լախըրտը ալ չիկայ: Ասանկ քէլէքիր ծառքս 20 տարին մէյ մը չանցնիր, հէմ անցնելիք ալ չունի. եկուր աս խըսմէթը թէփմիշ մ'ընէր:

— Պէ՛ մարիկ, առտուն կանուխ քուռդ չէ՞ տարեր, չիմտի ալանա տա սէօյէրիմ վէրէնէ տէ . . . շունա պագ. էօյէ տէ ուֆագ ուֆագ լիբալարը տօղրայօր քի, պիլիբ-սին քի 10,000 լիբալըգ պիր գարը տըր. տէֆ օլսան ա շունաան, խամ քէֆ իլէ սապահլանըն:

— Քա տեսա՞ր սալօր ըսածը, էյի ինսանիլէթ: Պաշըս գործս ձգեմ տէ աղջկանդ համար ետեւէզ կամ, չախ մ'ալ լսեմ: Ձաթը էյիք հասկցողը ո՞վ է. պան մըն է ընենք օրթայէն չապուճախ վերցնենք ըսի:

— Ճանըմ, գնա կ'ըսեմ կոր եա՛ . . .

— Պիտի երթամ, մի վախճար հոս չեմ մնար. հիշ տանկ ալ երես երեսի վոնտել չէի տեսեր: Պարէմ թըրէնին բարան ալ վրա՞յ չի տամ:

Պ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շարունակելի)

ՍՈՒԱՐԷ ՏԱՆՍԱՆ ՄԷՄՆՈՒՆ ՕԼՈՒՐՍՈՒՆ ՄԷՆՏԷ ՎԱՐՍԱՆ

(Շարունակութիւն 29 քիւէն)

Մեր կղզմէս ախպօրը բրած չօղազութենէն, Բէ-ճինա տուտուն շատ արտմեցաւ. բայց հիւրերուն առջին ամենեւ ին յայտնի չըրաւ. հրաւիրեալները հեռոջնտէ կուգային. անդին Ազմօտէն տանը սանդուխին վրայ կայնած անցած աւ դարձածը կը դիտէր:

— Բէճա իտէրիմ Ուսկուկ տուտու, չիմտիլիք պու օտայա պուեուրուն տա, սօղրամա եինէ սալօնա չըգաւըզ. աֆ էտէրսինիզ օրթալըգ տա բէք ալթիւսթ տիր:

— Եիւրէյինի թիւքէթմէ Բէճինա տուտու, պիզ եապանճը տէյիլիք. մատմազէլ Լիւսի նէ՛րտէ տիր:

— Շիմտի կէլիւր, եօգարըսընը պիրազ լուստմոնա գօհօր. նէ՛րտէ գալտը, պագայըմ . . .

— Բահաթսըզ օլմայըն, պիզ էվտէն սալըլըրըզ:

Բէճինա տուտուն չիտակ խաջօնը ելաւ:

— Լիւսի, շու էթտիլինէ պէյէնի՞օրսուն:

— Քա ճանըմ, պէ՛ն մի էթտիմ. հայվան գաֆալը կղզմէսին տիր գապահաթ:

— Օնու աէմէյօրու մ, միսաֆիրլէր կէլտի սէն տահա իւսթիւնիւ կիյէճէքսին:

— Հա՞նկը պիրինէ եէթիչէլիմ. սալօնու մը սըրասընա գօյայըմ, եօգսա թուալէթիմէ մի պագայըմ. չիմտիլիք աշաղքի օտատա օթուրսունլար տա, պէն չիմտի սըրաս գօրում:

Հիւրերը առժամապէս վարի յարկը մեծ սենեակը նստեցուցին մինչեւ որ խաջօնը կարգի դնեն. կանանց մէջ դիտողութիւնը սկսաւ:

— Մատմազէլ Անժէլ, պէրիյէ պագ, Կարապետ աղա, Աննիկ տուտու, օնտան գըզը կէլտիլէր:

— Քա տման, Տիւրիւկիւն գըհաֆէթինէ տիգաթ իսթէրիմ, էյ չիմտի չըլտըրըրմ:

— Քա խէնթ օղլան պուհունն նէսինէ՞ ագըլ վէրմիլ, պիլմէմ:

Թողունք որ ասոնք իրենց դիտողութիւնները չարունակեն:

Րէճինա տուտուն, մատմազէլ Լիւսիին:

— Պէն պագարմ, հայտէ սէն կիյին տէ միսաֆիր-լէրին հանրնա կիթ. Կղըմէս, սէն տէ գահվէ բիչիր միսաֆիրլէրէ:

Րէճինա տուտուն աւոյօնը կարգի գրաւ, ու հիւրերը աւոյօն հրաւիրեց:

— Աֆ էտէրսինիզ, սիդի աշաղքի օտատա պարագ-տորդմա: մալիւմ եա, պիզիմ հայվան Կղըմէս, չօլրագ պիր շէյ եարմըլ տա օնուն իչիւն:

— Օ եօլտա շէյլէր, օլուր, գըզգարտաշ, եիւրէք թիւ-քէթմէ պօշ շէյլէրէ:

— Ֆրէնկլէրէ Բարկենդան ըմըլ պու հաֆթա. պա-լօնա հազըրլըգ վա՞ր մը:

— Պէն պիր մէֆուլ տույմամ գըզգարտաշ, տաղ-տաղատան իպարէթ պիր շէյ:

— Հազըն վար, իշտէ ճահիլլէրիմիդին խաթրը իչին կիտէճէքսին. նէ՞ կիւնահըմը սագլայըմ, պէն տէ կէնճի-յիմտէ ազլըմը ուչուրուր ըտըմ քի պալօյա կիտէյիմ տէյի:

Այս միջոցին մատմազէլ Լիւսի, բաց դոյն մետաքսէ չըջազգեստ հագած սենեակը մտաւ, հիւրերը բարեւելէն վերջ մօրը քովը նստաւ:

— Լիւսի, չու Կղըմէսէ պագ, գահվէ կէթիթէճէք ի-տի, նէյէ՞ կէճիքաի:

Մատմազէլ Լիւսի սենեակին գուռը բացաւ, դուրս ելած միջոցին երկրորդ անգամ ըլլալով ձեռքը սուրճի պնակը բռնած Կղըմէսին ուժով մը գարնուեցաւ, ամբողջ սուրճերը չըջազգեստին վրայ թափելով:

— Քա պու նէ՞ օլտու, էյ չիմտի չըլտըրըրմ, կիւ-զէլիմ ֆիսթանըմ եօզ օլտու կիթաի . . .

— Ամանը՞ն . . . պարմաղըմ հանտը:

— Թէքմիլ հանըպ, քիւսքիւթիւկ օլաքն. հայվան կիպի եիւրիւյճէյինէ էօնիւնէ պագսա՞նա:

— Հիչ պիրպիրիմիզէ տէյէճէղ եօզ, նէ՞յնէն. պու ախչամ սէն տէ էօնիւնիւ կէօզէթմէյօն պէնտէ:

— Շունա պագ, տահա տուրմուշ լազըրտը էտէյօր, հէմէն պօզազընտան սըգսամ տա պօզսամ:

— Մատմազէլ, պօշ եէրէ եիւրէյինի օյնաթմա, պիր գազա տըր օլտու:

— Նէ իսէ, Լիւսի, պիր շէյ տիր օլտու . . . հայվան գաֆայը, սէն տէ եէրտէքի ֆինճան բարչալարընը թօփ-լատա ճէհէնէմ օլ . . . Լիւսի, գարունըն չընկրաղը չա-լընտը, գօշ պագ միսաֆիր օլմալը:

— Պու գըյաֆէթ իլէ նա՞սըլ միսաֆիր գարչըննա չըգայըմ:

— Սէն կիթ իւթիւնիւ տէյիլ, պէն էնէր պագա-րըմ:

Յայանի է որ առաւիժներու մէջ, տիկիները ամե-

նէն առաջ իրարու հագուստները կը դիտեն. օրիորդները հագուստէն աւելի պարելու սկսելու համար ձգի կուտան: Ժամը հինգ եղաւ. խօսքին վրայ հաստատ Եւրոպացի քիչանիսքը օրթան չեղաւ: Րէճինա տուտու ամէն ժա-մանակ Կոմիտաս աղային երեսը կը նայէր որ դործը հաս-կըցնէ. Կոմիտաս աղան ըսեա նէ Անտօն աղային հետ վիճաբանութեան մէջ էր: Րէճինա տուտուն ճարը հատնելով, սենեակէն դուրս ելաւ, Կղըմէսը պարտաւո-րեցաւ կանչելու:

— Կղըմէս, սանա պիր շէյ տէյէճէյիմ, պէճէրէպի-լէճէ՞ք սին:

— Նէյէ՞ պէճէրէմէյիմ տուտու . . . պու ախչամքի ղազալար պիր շէյ տիր օլտու, նէյնէ՞ն:

— Կիւզէլիմ գահվէ թագըմընըն վէ լամպալարըն պա-չընը եէտին:

— Ամանը՞ն տուտու, պէնտէ հէչ ղապահաթ եօզ, լանպանըն իչինտէ ղազ վար մը եօհմու ղօզուհմէյօր, շէյ-լէ սալլայընճա լարղարտահ տիւշտիւ. ճանըմ պու ֆի-րէնկլէրին եարտըլարը ալաեը տա քէօթիւ:

ԴԴՈՒՄ

(Շարունակելի)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ ՄԱՇԸ

Եզրիպտահայ մեծ դիւանագետին անուանը արժանի մեծվայելչութեամբ մը կատարուեցաւ անցեալ Կիրակի հանգուցեալ Նուպար փաշայի յիշատակին մատուցուած Պատարագը եւ հոգեհանգստեան արարողութիւնը: Հա-կառակ ցուրտ եւ անձրեւոտ օդին, Մայր-եկեղեցւոյ ըն-դարձակ սաճարը նեղ կուգար ամէն զասակարդէ ազ-գայիններու հոծ բազմութիւն: Եկեղեցական գասը իր ներկայացուցիչներն ունէր յանձին Արքեպիսկոպոսներու, Եպիսկոպոսներու եւ Վարդապետներու: Պատարագի Տ. Օրմանեան Պատրիարք՝ յուզեալ շէշտերով կէս ժամու չափ քարոզեց իր սովորական պերճախօսութեամբ, բնա-բան առնելով Սողոմոնի սանշանակալից խօսքը: Ժմա-տութեամբ չինի տուն, եւ հանճարով կանգնի եւ խոր-հըրդով լնուն շտեմարանք: Ն. Սրբազնութիւն ի վեր հանեց մեծանուն հանգուցեալին արժանիքը, եւ յորդո-րեց հաւատացեալները որ Նուպար փաշայի օրինակին հե-տեւին: Ենչտեց սա պարագան թէ հանգուցեալը ընտրե-լագոյն զաւակն էր Հայ ազգին, եւ հաւատարմ հպատա-կը Օսմ. Կառավարութեան: Պատարագէն վերջ կատա-րուեցաւ հոգեհանգստեան սրտայոյզ արարողութիւնը: Յետոյ պաշտօնական անձինք առաջնորդուեցան Պատ-րիարքարանի դահլիճը: Յունաց Պատրիարքարանի օրէնս-գէտ խորհրդականը, որ ներկայ էր Պատարագին, ի դի-մաց Յունաց Պատրիարքին ցաւակցութիւն յայտնեց ող-բացեալ Նուպար փաշայի մահուան առթիւ, որուն ի պա-տասխան Ս. Պատրիարքը շնորհակալութիւն յայտնեց Յու-

նայց Պատրիարքին համակիր զգացումներու արտայայտութեանը համար :

* * *

Զորեքշաբթի օրը, Յունուար 27, Աղեքսանդրիոյ մէջ աննման չքով կատարուեցաւ Եգիպտոսի նախկին Նախարարապետին յուղարկաւորութիւնը : Թափօրը կազմուած էր հետեւեալ կերպով. — 1. Հեծեալ զինուորներ — 2. Հետեւակ զինուորներու նուագախումբ — 3. Հեծեալ զինուորներու նուագախումբ — 4. Ոստիկաններ — 5. Անգլիացի զինուորներ — 6. Պետական վարժարաններու ուսանողներ — 7. Զանազան պատգամաւորութիւններ՝ իրենց պսակներով — 8. Պաշտօնական պատուիրակութիւններ — 9 Ազգ. վարժարաններու երկսեռ աշակերտները՝ իրենց պսակներով — 10. Դպրաց դաս — 11. Եկեղեցական դաս — 11. Աղեքսանդրիոյ Աղքատախնամը իր պսակներով — 12. Թաղ. Խորհուրդը՝ նոյնպէս :

Դագաղին ծովերը կը բռնէին Բարձր. Խտիվին ներկայացուցիչները, Լօրա Քրօմըր եւ օտար հիւպատոսներ : Յուղարկաւորութեան հանդէսին կը նախագահէր Եգիպտոսի Առաջն. Տեղապահ Տ. Յակոբ Ալոտ եպիսկոպոսը, չորսը ունենալով երեք վարդապետ եւ Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի քահանաները : Կը կարծուի թէ՛ նուպար փաշայի դագաղին նուիրուած պսակներու թիւը 1000ի մօտ եղած ըլլայ, թէ՛ Եգիպտոսէն եւ թէ՛ Եւրոպայի զանազան կողմերէն զրկուած :

* * *

Նոյն (Զորեքշաբթի) օրը Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Լոնտոն Ս. Պօղոս եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ Նուպար փաշայի, եւ հանգուցեալ Մր. Կլաւտոնի որդին ալ զամբասնական մը խօսեցաւ : Բարիքի Հոգեւոր հովիւ Տ. Սուքիաս Վ. Պարոնեան Լոնտոն հրաւիրուած էր, ինքն ալ հայերէն աղօթքով մը մասնակցելու արարողութեանց :

Եւրոպական լրագիրք տակաւին կը շարունակեն գովեստներ գրել եգիպտահայ մեծանուն զիւսնագէտին վրայ :

— 366 —

Խառն ժողովը անցեալ ուրբաթ օր գումարուեցաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանը, նախագահութեամբ Ս. Պատրիարքին եւ առժամեայ ատենապետութեամբ Տիգրան էֆ. Եուսուֆեանի : — Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը եւ Գրիգոր էֆ. Գարակէօզեան ներկայացան ժողովին, եւ բարեյիշատակ Տիգրան էֆ. Գարակէօզեանի կտակի խնդրոյն կարգադրութեանը համար վերջնական գործողութիւնները եղան լմացան : Հետեւաբար ըստ որոշեալ յայտագրին պիտի ձեռնարկուի Որբանոցին կառուցման եւ կալուածոց գնման, որոնք տեղի պիտի ունենան յատուկ յանձնաժողովի մը ձեռքով եւ պիտի աւարտին մինչեւ մէկ տարի : — Ժողովը՝ Վանէն եւ ուրիշ տեղերէ եկած գրերէ իմանալով որ սովի վիճակ մը երեւան ելած է եւ ժողովուրդը ծայրայեղ թշուառութեան մը ենթարկուած, որոշեց Կայս. Կառավարութեան ներկայացնել իրաց վիճակը եւ դարման խնդրել : — Ժողովը ուշադրութեան առնելով մասնաւորապէս Վանայ ազգային ողբերուն վի-

ճակը եւ ժողովուրդին հոգեւոր պէտքերը, Արսլանեան Տ. Ներսէս եպիսկոպոսը Առաջն. Տեղապահ կարգեց, եւ որոշեց թագրի գրել Բ. Դրան, Կայս. հրովարտակը չնորհուելու համար : (Բայց Արեւելի երկու օր վերջ ծանոյց թէ Արսլանեան Սրբազան հրաժարած է, առարկելով թէ ժողովուրդը հոգեւոր խրատէ աւելի նիւթական օգնութեան պէտք ունի) :

— Երեքշաբթի օրը Մալիյէն 20,000 զրուշ եւս յանձնուեցաւ Ազգ. Պատրիարքարանի, 20,000ը՝ դաւառացի կարօտեալներու համար, եւ 10,000ը՝ Միւսուրի առթիւ Պատրիարքարանի շնորհուած 40,000 զրուշի հաշւոյն :

— Բերայի Թաղ. Խորհրդոյ ատենապետ Վահմ. Միքայէլ էֆ. Մամիկանեան հրաժարական զրկեր է Ս. Պատրիարք Հօր :

— Իզմիրէն կը գրեն թէ տեղւոյն Գաւառական Ժողովը Առաջնորդ ընտրեր է զՏ. Մելքիսեդեկ Արքեպիսկոպոս Մուրատեանց :

Անցեալ երկուշաբթի առաւօտ ի Տէր հանգեաւ Պատրիարքարանի Դիւանապետի օգնական Յովհաննէս էֆ. ԹԱԹԱՐԱՆ, երկարատեւ հիւանդութենէ ետքը : Սա Պատրիարքարանի մէջ իր ունեցած պաշտօնէն զատ, ծանօթ էր նաեւ իր հնախօսական յոգնածներով : Մասնաւորապէս կը զրաղէր գաւառային վանքերու պատմութիւնը պատրաստելու գործով, որ զժողովարար թերի կը մնայ իր վաղահաս մահուամբ : Յուղարկաւորութիւնը Երեքշաբթի օրը արժանավայել չքով կատարուեցաւ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ Ս. Պատրիարքին :

ԳՐԱՏՈՒՆ Գ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Չազմագնելար, Վալիսէ խան

Բառգիրք Անգլ.-Հայ. Վ. Յ. Յակոբեան, գին քառորդնէ 54, ընտիր լաթկզմ. 60, ընտիր թղթով 108 : Գաւառական կարօտ դպրոցաց զեղչ 30 % :

Բառգիրք Հայ-Գաղղ. Ե. Տէմիրճիպաշեան, գրքին ետեւը յատուկ անուանց բառգրքերով. գին քառորդնէ 15, լաթկազմով 17½ : Կարօտ դպրոցաց 30 % զեղչ :

Պէտք ունեցողներն ուղղակի գրաստուն գրմել պարտին :

ՎԱՐՁՈՒ ԳՐԲԵՐ

Բաց ի հայ եւ հայատառ Տաճկերէն բազմաթիւ վէպերէ, գրատան մէջ կը գտնուին Հիւկոյի, Զոլայի, եւ այլ բազմաթիւ երեւելի հեղինակաց գրքերը, հանդէսներ, ամէն տեսակ դասագրքեր, մանկավարժական պատկերազարդ գրքեր : Ուսուցիչք, ուսուցչուհիք, գրասէրք կը հրաւիրուին այցել եւ օգտուել առիթէն :

Թէ վաճառելի եւ թէ վարձու գրոց պայմանք մատչելի են ամէն քսակի :

Գրատունը բաց է ամէն օր, եւ պատրաստ ամէն տեսակ յանձնարարութիւն կատարելու, եթէ փոխարժէքը կանխիկ է :

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

Օսմ. Բոսնիայի Սեդի Դ. 26-02	Սոս.Օր.Շանճ է Վալ. Ա.Ո. 3-28
Բուսնիայի Երկաթուղի ժր. 116-50	Օսմ. Ապահով. Ընկ. Օ.Ո. 4-35
Օսմանիյէ 425-	Թրամուէյ բաժնեթղ. դո. 735-
Ռէժի 278-	ժուլիսան 235-
Օսմ. Պանֆա Օ.Ո. 12-00	Պարսաթղ. 499-
Քրէտի ժէն. Օրթ. 5-28	Տէրքուի ջրի Ընկ. 299-00
Երկաթուղի. Պանֆա 7-30	Քարափ Կ. Պոլսոյ 465-

ԸՆԹԱՅՔ ԴԻԱՄՈՅ

Մէնիսիյէ 108-02	Գաղղիական ոսկի 87-32
Մէրալիֆ 95-30	Անգղիական 110-12
Մանր արծաթ 103-10	Քրիսթի 51-05
Քոլ էմբէրիալ 90-20	Բուսնի թուղթ 8-54

ԷՔԻԹԱՊԼ

(ՄԻԱՅԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳԱՅ)

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԷՆ ՀԶՕՐ
ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՅՈՎԱԳՐԱԿՈՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Երաշխաւորութեան դրամագլխին է
1 ՄԻԼԻԱՌ 227 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆԲ
Ներկայացուցիչ Կ. Պոլսոյ
ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ

ԳՐԱՄԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ ՕՐԱՅՈՅՑ 1899Ի

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ Զ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ ԷՖ.Ի

Կը գտնուի Ղալաթիա, Վրոյր եւ Ընկ. Թղթավաճառանոցը եւ Պոլիս Հայ գրատունները: Միակ կեդրոնատեղին Զ. Թորոսեան գրատուն, Պոլիս Վալիտէ խան, Գինեբն են, Դահեկան 2 1/2, 5, 7 1/2, 12 1/2 եւ 20 ըստ տեսակի: Շատ գնողներու մեծ գեղջ: Նամակադրոյժ գրկողը Մաղիկի Տնօրէնութենէն կրնայ ստանալ մէկ օրինակ: Նախորդ տարուանները 1 դահեկան: Հատին բոսթի ծախքը 20 փարայ է:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ՏԱՐԵՑՈՑՑ

1899 Թուականին

Ինն 6 Ղր.

Կեդրոնատեղին է, Էսկի Ջապլիյէ ճատտէսի, Թիւ 61, Նշան Կ. Պէրպէրեանի տպարանը:

ԽՄԵՑԷՔ ՄԻԱՅՆ
Westendorp & Diaz

Մարքայով Մալակայի գինիները, որոնք լաւագոյնը եւ անխաբոյս ըլլալով, աշխարհի ամէն կողմը մեծ համբաւ մը չանած են: Ներկայացուցիչ՝ Վ. ԳԱԼԻՍՏԱՆ, Զիւմպուլի Խան Չաքմաքճըլար:

(Հաստատել յամին 1852)

ՏՐՔ. Ս. ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺՔ

Թիւ 396, Մեծ-Փողոց Բերա

(Եանիի Գարեջրատան վրայի յարկը, ճիշդ Զրպուհեանց դէմ)

Կատարելագործեալ գործիքներու միջոցաւ ամեն նասաստիկ ցաւած ակռաներն մեկ անգամեւ կը լեցունին, ցաւով դիմեցու եւ բուժուած վերադառնալու պայմանաւ:

Նորահնար եղանակաւ, նուրբ, ճաշակաւոր եւ դիմացկուն արհեստական ակռաներ կը պատրաստեն, յար եւ նման բնականի, դեմքի ձեւաւորութիւնն արհեստի, ծամողութիւն, եւ ազատ արտաւանդութիւն երաշխաւորեալ:

Բերնի հիւանդութիւնք կատարելապէս կը բուժուին, ինչպէս նաեւ Թորեցուցիչ դեղերու, եւ ամենակատարելագործեալ քրքաններու միջոցաւ անոանց ցաւի անամանանութիւն:

Յ. Գ. Չմանները կիրակի օրերն ալ, (մինչեւ կէս օր), ինչպէս նաեւ ամեն օր, (մինչեւ կէս գիշեր) հիւանդ կ'ընդունին Բերայի գործատեղին:

Ա Ձ Դ

Ազգ. Հիւանդանոցի սեպհական մաքառա դերձաններն ըստ առաջնորդի կը վաճառուին Սալիման համամ Մարաիկէֆ. Շիրինեանի վաճառատունը, Կեդրոնատեղի Ազգ. Հիւանդանոցին սիկառի Թղթին:

Այս առթիւ կը խնդրուի Արգոյ հասարակութենէն որ փութան փորձել այս դերձաններն: Փորձառու եւ մասնագէտ անձինք հաստատած են առաւելութիւնը հրապարակի վրայ գտնուած առաջնակարգ դերձաններէն:

Փորձեցէք եւ անմիջապէս պիտի տեսնէք առաւելութիւնը:

Եւ միանգամայն օգնած պիտի լինիք Ս. Փրկչի Ազգ. Հիւանդանոցի հարկւրաւոր խեղճ եւ անկար պատրաստողը:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (ԿԱՆԻՍԻԿ)

Պոլիս եւ Գաւառներ Տարեկան 50, Վեցամս 25, Եռամս 15 դր. Օսար երկինքներ 12, 6, 3 ժր. Դրամի տեղ բոսթայի բուլ ալ կ'ընդունուի Գաւառներէն: Թղթատարի ծախքը մեր վրայ:

ԵԱԼԻԿԻ Խմբագրութեան եւ Վարչութեան վերաբերեալ ամէն գրութիւնք պէտք է ուղղուի Առ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ ԾԱՂԻԿ ԵԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ

Ղալաթիա, Նորատունկեան խան

Արտեմասկր Ա. ՍԱՔԱՅԵԱՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ Գ. ՊԱՂՏԱՏԻԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Սուլթան Համամ հաստէի, թիւ 14

ՏԵՂԵՐՈՒԹԻՒՆ Վ. ՄԵՆԱՍԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Սուլթան Համամ 14